

Із книги "Дорога завдовжки з любов"

Анатолій Кичинський

Із книги "Дорога завдовжки з любов" (К.: Молодь, 1988)

ПЕРЕСОХЛЕ РІЧИЩЕ

Де ріка протікала,
Тече борозна.
В пересохлому річищі,
темний від мулу,
час тече,
 мов глибока вода прибутна,
і виорює плуг з його темного дна
дно ріки,
світлу назву її затонулу.
Плуг виорює з темряви
 корені слів ,
крила стріл і надій
 і на глині гончарній
від дитячої ніжки
 невпевнений слід,
круг якого нанесено знаки солярні.
Стих між пальцями
сріберний голос води,
лиш луна,
як вінок на Івана Купала,
ще пливе,
ще не тоне,
ще кличе туди,
де нога не ступала...
ступала...
ступала...

ГОЛОСОМ СКИФА

Стоїть у степу
скам'янілий мій час,
мов ідол камінний,
 стоїть.

І тягнеться в ньому
грабіжницький лаз,
завалений прахом століть.

Розвіявся попіл
жертвних багать,
мов курява курява,
збита конем...
Останнього разу
від мене вже татъ
цим лазом
вертавсь порожнем.

Пощо ж йому,
Справді,
руків'я мечів,
та глина,
руда від іржі,
та чаша,
в котрій я вуста омочив
на гострій —
що меч мій —
межі?..

Щоб міг я в сідлі
її спити до дна,
я сонцю і степу моливсь.
Я думав чомусь, що солодка вона.
Жорстоко ж я в ній помиливсь!

Це в ній запеклася по вінця
іржа,
неначе в землі —
моя кров.
І вже не болить мені
гостра межа,
котру я колись перейшов.

Я переступив
не для того її,
щоб нині
у надрах земних
про те лиш
повідали
 кості мої,
що хтось потоптався по них...

ПОЧАТОК БАЛАДИ

Впала ніч на землю круком,
крикнув сич за Базавлуком,
прокотилася луна —
і прогнулась далина.

І повищала могила,
та, що з вітром говорила.
І понижчала трава
ам, де кралась татарва.

Кінь прибіг, не став іржати,
а сказав: "Не час лежати —
в Дикім полі коней чуть:
не по-нашому іржуть".

Батько шарпа за чуприну,
каже: "Ворог близько, сину!"
Мати шарпа за рукав,
каже: "Смерті не прогав!"

А жона: "Біжи щодуху,
клич негайно повитуху!"

Син на поміч нам іде,
аж земля під ним гуде".

БАЛАДА ВРЯТОВАНОГО ВІКНА

Зустрічний рух душі,
зустрічний рух вікна
з похиленим хрестом
надламленої рами...
Вгинається від сліз
дорога рятівна.
Хитається душа,
розхитана вітрами.
Розхитані стоять
ворота і тини,
і глеки на тинах –
мов голови на плахах.
Пощо душі вікно,
якщо нема стіни
і затишку за ним –
 неначе кіт наплакав?
Підпалений бузком,
горить бузково світ,
за всі свої гріхи
розіп'ятий на рамі.
І наче цвях стримить –
поштар біля воріт,
що всі слова забув,
крім тих, що в телеграмі.
Пощо душі цей шлях,
оцей зворотний шлях,
якщо уже нема
зворотної адреси?
Є тільки ці слова,
і кожне – теж, як цвях.
І все єство стає
п'ятою Ахіллеса.
І сипляться шибки
гострющим битим склом,
немов на рани сіль,
на грані незітерті

між містом і селом,
котре пішло на злом,
де лиш вікно іще
рятується від смерті.
Зустрічний рух вікна,
зустрічний рух душі
із вузликом, в яким
лежить земля нетлінна.
І ріже бите скло
в густому спориші
долоні,
і вуста,
і лікті,
і коліна.
Крізь вибиті шибки
у спину лупить дощ,
і мулить, і пече
у плечі хрестовина.
Пощо душі цей хрест?
І на яку із прощ,
згинаючись під ним,
вона іти повинна?
Пощо він їй, цей хрест,
що так її зігнув,
якщо вже розгорнув
бульдозер перед нею
Голготу саману,
й до гнилища згорнув,
й до грудочки зрівняв
із рідною землею?..

ДИМ

Варить юшку на березі дід Никодим.
В бороді його сивій
заплутався дим.

Дим у вічі заходить,

нехай йому грець.
Дим пливе, як пливе до Дніпра Інгулець.

Дід стоїть над водою –
в диму голова.
Наче спомин за спомином,
дим наплива.

Наплива, мов туман,
і над світом пливе
в те село, у якому
ніжто не живе.

Схлипне хвіртка на вітрі,
і скаже їй
дим,
що живий і здоровий ще
дід Никодим...

Схлипнуть двері на вітрі,
і збреше їм
дим,
що додому ще вернеться
дід Никодим...

То сичить у вогні,
то потріскує хмиз.
Дим то вгору злітає,
то падає вниз.

Хвиля в березі човен гойдає,
гойда.
Та все ближче підходить
підземна вода.

Непомітно підходить,
бо застує дим,
між оцим пропливаючи світом
і тим...

Ніч надходить і зяє,
мов чорна діра.
Дим пливе, наче Прип'ять пливе до Дніпра.

Світ стоїть у задумі –
в диму голова.
Знав він...
знав він, що диму
без вогню не бува...

Зібгалася калачиком душа
і спить, укрита хмаркою тонкою.
І уві сні сама себе втіша
тим,
що до зір
подати вже рукою.
Летять під нею птахи і вітри,
тече Дніпро,
стоїть гора Чернеча,
і вся вся земля навкруг тії гори
згори —
неначе колесо лелече,
що все кудись котилося колись,
котилося,
крутилося у возі,
і вихоплена пісня з-під коліс
про чаєчку-небогу при дорозі
над ним летіла,
мов чиясь душа,
мов сива хмарка пилу степового,
що так змішався
з сіллю Сиваша,

що й досі в роті солоно від нього...

НАД БОРОЗНОЮ

Підіймалися на гору
годувати орлів печінками,
в які в'їлась нужда,
та, згадавши про голодних дітей,
спустилися у долину.
І потяглася долиною борозна,
наче довга пісня про хліб,
за який вони кров проливали,
і якого у них не було,
і надлишків якого у них шукали,
і заради якого вони
спустилися у долину,
бо діти просили їсти.
І земля, наче тісто,
місилася під ногами.
І такою вона була чорною,
ця борозна,
наче голод в дитячих очах
і наче пов'язка на очах у незрячого,
крізь яку було все-таки видко
навіть йому,
осліпленому своїм же поводитирем,
що борозна тяглася долиною,
ніби черга за хлібом.
А земля в борозні бурунилась,
наче гірський потік.
Тож вони сорочки скидали,
брудні від поту,
і прали їх у землі,
і вмивали землею обличчя,
сірі, немов макуха,
і купали у ній дітей,
зелених від лободи,
і над чорним її потоком
кутали їх у свої сорочки,
що після прання ставали
білими, наче хліб,

до якого було ще далеко,
до якого рука борозни
все тяглася і тяглася.
І такою вона була довгою,
наче список померлих від голоду
і репресованих.

МЕМУАРИ

Пініться в березі Буг,
темний від крові.
Тягнуть заржавлений плуг
діти і вдови.

Вітер ворушить золу.
Холод і голод.
Крильми волочать ріллю
ворон і голуб.

Небо – як віко труни.
Поле жалоби
всіяне дітьми війни
й культу особи.

...Пам'ять сидить за столом
в хаті над Бугом.
Слово іде за пером,
наче за плугом.

Гірка траво моя чорнобиль!
Я весь і так прогірк, а ти
чомусь подумала, що обмаль
мені твоєї гіркоти.

Чи не тому, що я вустами

солодкими
лише про мед
співав та бджолам до нестями
кричав "ура!" або "вперед!"?

Чи не тому, що я проґавив
ту мить, коли ти перейшла
страшну межу, де я лукавив,
недооцінюючи зла?

Чи не тому, що я учора
забув траву моя гірка,
що гіркота твоя пречорна
крізь душу в гени проника?

Чи не тому, що я продати
готовий правду був гірку
за підле право оправдати
ущерб свого обов'язку?

Чи не тому, що попри совість
списати — як тут не крути -
готовий був на випадковість
закономірність гіркоти?..

НА ВІДСТАНІ СЛЬОЗИ

На відстані сльози
осінній сад стоїть,
одним один листок
шумить мені у ньому.

Шумить мені листок,
погойдується віть,
вітаючи мене
з поверненням додому.

На відстані сльози
над полум'ям рудим
стоїть холодний дим
до самого до неба.

Холодний і гіркий
іде у небо дим.
Теплішого мені
й солодшого не треба.

На відстані сльози
ідуть за днями дні,
одним одне вікно
горить мені між ними.

Горить мені вікно
у рідній стороні,
щоб я не заблукав
між вікнами чужими.

На відстані сльози
ковтаючи слова,
кладу своє лице
у мамині долоні.

І хай мені у них
життя моє сплива.
Не сплинули б вони,
від сліз моїх солоні.

ГУДЗИК БІЛИЙ, ГУДЗИК ЧОРНИЙ
Там, де камінь розриває
на шматки розрив-трава,
дядько грає на баяні —
наче пута розрива.

Так зв'язало!
Так скрутило!
Далі нікуди, мовляв.
Тож отак іще ніколи
він плечей не розправляв.

Голосами та басами
сипле наче з рукава —
мов туман перед собою
на два боки розсува.

Краєм берега проходить,
та ні риба у ставку,
ані хвиля вже не плеще
дядькові за музику.

Пальці бігають ладами:
хай, мовляв, згадає став,
як колись русалку дядько
біля нього лоскотав.

Дядько грає на баяні,
мов показує, яку
саме тут ловив він рибу,
коли та була в ставку.

Міх баяна розправляє,
мовби світ весь обійма –
те, що є, і те, що буде,
й те, чого уже нема.

Гудзик білий,
гудзик чорний,
перламутрові лади.
Що не гребля, то все більше

каламутної води.

Гудзик білий,
гудзик чорний,
мов за радістю журба.
Дядько грає на баяні —
наче душу розстіба.

Малесенька, малюсінька, маненька,
одним одна, самісінька-сама,
на яблуньці розкрила дзьобик брунька,
а навкруги — куди не глянь — зима.

Така стоїть у світі холоднеча!
Такі сніги! А брунька — за своє:
лишень розкрила дзьобик — і щебече,
витьохкує, цвірінькає, кує.

Та все про те, що літо - недалечко.
Про те, що дзьобик — це іще не все:
крім нього, в неї ж є ще і гніздечко,
в якому вона яблучко знесе.

Постукав дощик нігтиком у шибку:
мовляв, тихцем, але мерщій виходь.
Облиш предмети хатнього ужитку,
з нехатнього —
візьми лише оброть.

Душа даремно в затишку нюшила
те, що із неї прозу витісня.
Не у вікні ж, а в полі конюшина
вся аж цвіте, цілуючи коня.

Ступай по ній, як я по ній ступаю.
Люби її, як я її люблю.
А я за це коня тобі скупаю.
Лови його, як я його ловлю.

Він те, чого у тебе ще немає,
без чого тобі часу не збороть.
Лови його!
Він те, що не минає.
Куди ж ти знов подів свою оброть?

Накинй на плечі плащ —
надворі дощ іде.
Прощаючись, не плач —
ніколи і ніде.

Замолено гріхи.
Замовлено таксі.
Розходяться шляхи.
Прощайся, як усі.

Болить? Переболить.
Пора іти? Іди.
Прощайся — не на мить.
Прощайся — назавжди.

Йдучи, дверей не муч.
Ступивши за поріг,
сховай подалі ключ,
щоб він знайтись не міг.

В сирий пісок зарий
і не шкодуй за ним.
Все 'дно замок старий

замініться новим.

Іржа той ключ найде –
не кайсь і не карайсь.
Іди — як дощ іде.
Як дощ — не озирайтесь.

Все глибшає, глибшає
рідна земля,
рідна земля,
тече, підмиваючи берег дороги...
Круг тіні твоєї
не ворон кружля:
то в голову кляне,
то падає в ноги —
отямся нарешті! —
то тінь від хреста
(ні слюзи, ні зливи не змиють котрої)
липучими крилами вже прироста,
мов пластир до рани,
до глини сиріт,
що вищає, вищає,
мов прибутна
 вода, у якій
уже миють лопати...
А в тебе — під нігтями глина.
Вона
повзе на думки вже твої налипати!
Тож поки тобі її в мозку нести,
ти будеш руками
і крильми
огребом
хапати цей простір,
в якому хрести —
неначе плюси між землею і небом.

Це небо чи ріка?
Це хмарка а чи волок?

Це слід від літака
а чи небесний сволок?
Це води чи літа,
чи плин твоєї крові?
Це серце калата
чи дзвони вечорові?

Це обрій чи рубіж?
Це ти ще йдеш до нього
чи вже на нім стоїш,
загоюючи ноги?

Це поле чи безмеж
землі, повік твоєї?
Це ти іще живеш
чи вже помер за неї?..

НАПРИКІНЦІ ЛІТА НАПРИКІНЦІ ЛІТНЬОГО ДНЯ
потоки зеленого світла трави і дерев
по литки по стегна по груди по плечі по очі
легкі золотисті одежі Адамів та Єв
піском шелестять прибережним до самої ночі
і чайки срібlistі над хвилями кольору ночі
і міст у завмерлім стрибку наче бронзовий лев

і сад над рікою і яблук натрушених рінь
на вимитій з берега бистрими водами глині
і входить у змилені води стриножений кінь
і довго стоїть по коліна у їхньому плині
і ловить губами у цьому несплинному плині
густу прохолоду і жадібно п'є свою тінь

збурунене тіло ріки до камінного дна
прохромлюють погляди і протинає проміння
наприкінці літа наприкінці літнього дня
на жовтогарячій піску бурштинове каміння

вже не обпікає і перед збиранням каміння
ще довга лишається мить на купання коня

на слухання звуків гортанних що в тишу хистку
летять наче бризки об груди розбитої хвилі
на те щоби дивлячись хоч би в дзеркальну луску
заглянути в очі собі на піщаному схилі
на погляд на сонце що нижчає на небосхилі
на те щоб годинник на слух відшукати в піску

із непам'яті прийшло
щоб нічого не забути
точку відліку знайшло
і годинник завело
а могло інакше бути

чашу мудрості спило
щоб себе в собі збагнути
золоте своє чоло
білим світом понесло
а могло інакше бути

не помітило як зло
намішало в мед цикути
випадково повезло
що до дна не допило
а могло інакше бути

нараділось як могло
не сховалось від осмути
відгоріло відпекло
віддало своє тепло
а могло інакше бути

Срібна голка і нить золота.
Там, де тонко, — вже рветься...
Суєта ця — зшивати літа —
уже болем зоветься.

Що не пучка — до крові сколов,
зіпсувавши відбитки.
Все грубішим виходить мій шов,
хоч і тоншає нитка.

Хто застане мене за шиттям,
усміхнеться і скаже:
"Це заняття зоветься життям", —
скаже, мовби зав'яже.

Срібну голку і нить золоту
взявши,
пальці поколе,
та знайому мені суєту
не розлюбить ніколи.

Всі до одного зшиє літа
і згадає начало.
"Срібна голка і нить золота", —
непогано звучало.

ПОШИТИЙ У ДУРНІ
стріляним горобцем
до того ж білими нитками
аж пальці знати
курям на сміх
пришиєш кобилі хвіст
і як дурень з балалайкою
не знаючи броду полізеш у воду
наче поперед батька в пекло

туди де Макар телят не ганяв
де Сидір козам роги править
де смаленого вовка побачивши
до нових віників його пам'ятатимеш
сядеш у калюжу
сьорбнеш тієї солоної водички
накрутишся в ній наче муха в окропі
вхопишся за соломинку
вискочиш на сухе
наче Пилип з конопель
і мов горохом сипнеш
намелеш сім мішків гречаної вовни
на здогах буряків щоб дали капусти
почнеш притуляти горбатого до стіни
і як по писаному вилами по воді
сон рябої кобили розповідати
про чудеса в решеті
про те що на городі бузина а в Києві дядько
наколотивши гороху з капустою
завариш такої каші
що і в ступі її не втовчеш
зіпсуєш її маслом масляним
передаси куті меду
зуби на ній з'їси
у Бога теля з'їси
невинним ягням прикинешся
очей у сірка позичиш
шила в мішку не втаївши
ухопиш ним патоки
промінєєш його на швайку
заправиш вола за неї
віддаси її за масляні вишкварки
почувши як вітер в кишнях свище
копійку з коліна вилупиш
купиш kota у торбі
за що купиш за те й продаси
закривши цю лавочку
сядеш на улюбленого коника
з піску мотузок насукаєш
наловиш риби у каламутній воді
вхопиш бика за роги

насиплеш на хвіст йому солі
в баранячий ріг його скрутиш
три шкури із нього злупиш
глянеш на все крізь пальці
за деревами лісу не побачиш
почнеш валити через пені колоду
наламавши дров
станеш у ліс їх возити
потому в собачу ристь
гайнувши за двома зайцями
наче за вітром у полі
облизня вхопиш
як собака обметиці
ждаників не наївшись
підеш за сім верст киселю їсти
не одну пару підметок стопчеш
заблукаєш межі хатою й коморою
за словом до кишені полізеш
підлиєш масла у вогонь
напечеш раків
проковтнеш пілюлю
макогона оближеш
забажаєш пташиного молока
попадеш пальцем у небо
наловиш гав
сядеш на пташиних правах
білою вороною між ними
намотаєш на вуса
те що сорока на хвості принесе
солов'єм заспіваєш
пустиш півня
лаври пожнеш де не сіяв
ляжеш на них спочити
заснеш без задніх ніг
і прокинешся у свинячий голос

ВОРОТА

приїхали гості
на язики гострі
задля годиться питаю хто там

затим відчиняю ворота
а гостей видимо-невидимо
не бійся кажуть не битимемо
а ворота важкі як до раю
та все норовлять зачинитися
тож я їх плечем підпираю
ще й руками притримую
а гості все їдуть та їдуть
не когось а мене провідать
заодно за вечерею і поснідать
хоч вір хоч не вір
вже наїхало повен двір
вже й за столи посідали
вже й чого не було на столах поз'їдали
вже і мене кличуть
а мені все ніяк та ніколи
бо іще ж не усі приїхали
та може ж іще хто приїде
оно ще немає ні баби ні діда
а ворота важкі як до раю
та все норовлять зачинитися
тож я їх плечем підпираю
ще й руками притримую
а гості додому уже збираються
підійти попрощатися не цураються
а мені ця морока з ворітьми
наче з малими дітьми
ні руки не подати ні обійняти
ні на коня налляти
і навіщо мені ці ворота кляті
а гості уже поганяють з двору
співають не розберу котору
наче з бублика дірку пхають до рота
та все хвалять мої ворота
аж язиками прицмокують
наче копита підковами цокають
класні кажуть ворота шикарні
а ворота і справді гарні
з дуба тесані міддю ковані
наче писанка розмальовані
що й казати ручна робота

повезло ж мені на ворота

ЗА ТЕЧІЄЮ

— Куди нас ці води несуть?
— До суті.
— А де вона, суть?
— На березі вічності, друже,
Де наша продовжиться путь.

— Чи скоро той берег?
— Авжеж.
— Цікаво, який він?
— Без меж.
— А суть його можна збагнути?
— Ступивши на нього,
Збагнеш...

Напівсукні слова,
напіввеселі лиця.
Афіша зазива
у клуб "Кому за тридцять".

"Піти чи не піти?" -
як "бути чи не бути?".
Загублене знайти
чи згадане забути?

І ріже без ножа
вся в знаках запитання
іще одна межа.
Не перша.
Й не остання.